

Os Salários na Repartição de Aguas e Esgotos de São Paulo

por *Antenor Moita*

Chefe da Seção de Expediente

No presente momento em que tão debatida vem sendo a questão da fixação dos salários, tendo em vista a adoção de um padrão de vida consentaneo com as necessidades da vida atual, vamos fazer um paralelo da remuneração que desde a fundação da R. A. E., em 1893, se vem atribuindo ás classes operarias que formam o seu quadro industrial, esperando contribuir, palidamente, com despretencioso trabalho na campanha que se espalha pelo Brasil todo em pról da determinação do salario-minimo, o que assegurará ao paiz nova fase de progresso, visto como na bôa comodidade das massas trabalhadoras repouza a tranquilidade geral, pois onde ha recursos para a nutrição e recreação não existem descontentes.

Que a campanha do padrão de vida em bôa hora encetada alcance os fins vizados, são os votos que deste canto obscuro fazemos, e que a "mistica" do salario-minimo seja um fáto em breve tempo.

* * *

A R. A. E. foi creada em 1893, época em que encampou a antiga Companhia Cantareira. Vamos, a partir desse ano, por decênios e até a presente data, mencionar os salarios pagos aos operarios empregados nos serviços de aguas e esgotos.

Categoria	1893		1903		1913		1923		1933		1939	
	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal
Abridor.....	—	160\$	—	180\$	—	130\$	—	160\$	—	300\$	—	300\$
Abridor-motorista	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	350\$
Adressografista 1. ^a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	450\$
Adressografista 2. ^a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400\$

Categoria	1893		1903		1913		1923		1933		1939	
	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal
Aferidor-hidrometros.	—	—	—	—	—	—	6\$500	—	—	—	16\$000	—
Ajustador-hidr. 1. ^a	—	—	6\$500	6\$000	6\$000	—	8\$000	—	—	12\$000	14\$400	—
» 2. ^a	—	—	6\$000	5\$500	5\$500	—	6\$500	—	—	11\$000	13\$600	—
Aparelhador — 1. ^a	6\$800	—	7\$000	6\$500	6\$500	—	7\$000	—	—	12\$000	14\$400	—
» — 2. ^a	5\$700	—	6\$000	6\$000	6\$000	—	6\$500	—	—	10\$000	12\$000	—
Arreireiro	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300\$
Aux. tratador — 1. ^a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	550\$	—	600\$
» — 2. ^a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	500\$
» — 3. ^a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	350\$	—	400\$
Balisa de 1. ^a	—	—	—	—	—	200\$	—	220\$	—	—	—	350\$
» 2. ^a	—	—	180\$	—	—	—	5\$800	—	—	—	—	250\$
Cadastrista de 1. ^a	—	—	140\$	—	—	120\$	—	—	—	—	—	400\$
» 2. ^a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	350\$
Carpinteiro de 1. ^a	5\$800	—	6\$500	7\$000	7\$000	—	9\$000	—	—	13\$000	15\$200	—
» 2. ^a	—	—	—	6\$500	6\$500	—	7\$000	—	—	12\$000	14\$400	—
» 3. ^a	—	—	—	6\$000	6\$000	—	6\$000	—	—	—	13\$600	—
Carroceiro	—	100\$	4\$500	4\$000	4\$000	—	5\$500	—	—	220\$	10\$800	—
Chumbador de 1. ^a	3\$200	—	4\$300	5\$000	5\$000	—	6\$500	—	—	9\$000	12\$000	—
» 2. ^a	—	—	—	4\$500	4\$500	—	6\$000	—	—	8\$000	11\$200	—

Categoria	1893		1903		1913		1923		1933		1939	
	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal
Cocheiro.....	—	100\$	—	—	—	120\$	5\$500	—	9\$000	—	10\$800	—
Conferente materiais..	—	210\$	—	—	—	—	—	—	—	400\$	12\$000	—
» consumo...	—	200\$	—	150\$	—	160\$	—	180\$	—	300\$	—	350\$
Continuo.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	350\$
Contra-mestre mecan.º.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600\$	—	700\$
» carpint.º.	—	—	—	—	—	220\$	9\$000	—	—	600\$	28\$000	—
» ferreiro.	—	—	—	—	—	—	—	—	18\$000	—	24\$000	—
» hidr.º.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400\$	24\$000	—
» torneiro.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24\$000	—
» fabrica..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	800\$
Copista.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400\$
Distr.º materiais.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400\$	20\$000	500\$
» serviços.....	—	—	—	—	—	—	—	200\$	—	450\$	24\$000	—
Eletr.º montador... ..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24\$000	450\$
» chefe.....	—	—	—	—	—	240\$	—	350\$	—	600\$	28\$000	600\$
» sub-chefe.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26\$000	—
» de 1.ª.....	—	—	—	—	—	—	—	—	13\$000	—	21\$600	—
» 2.ª.....	—	—	—	—	3\$800	—	—	—	11\$000	—	16\$000	—
» 3.ª.....	—	—	—	—	3\$500	—	—	—	10\$000	—	14\$000	350\$

Categoria	1893		1903		1913		1923		1933		1939	
	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal
Empregados.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14\$/24\$	270\$/600\$
Encanadores de 1. ^a ...	—	—	—	—	—	—	—	—	11\$000	—	13\$200	—
» 2. ^a ...	—	—	—	—	—	—	—	—	9\$000	—	9\$600	—
Encunhador.....	—	—	5\$500	—	—	—	8\$500	—	10\$000	—	10\$800	—
Escoradores.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12\$000	—
Estafeta.....	—	—	—	—	—	—	—	150\$	—	350\$	—	320\$
Ferrador.....	—	—	—	—	—	—	—	—	9\$000	—	12\$800	—
Ferramenteiro.....	—	—	—	—	—	—	—	—	9\$500	—	12\$800	—
Ferreiro de 1. ^a	6\$000	—	5\$900	—	7\$000	—	10\$000	—	13\$000	—	15\$200	—
» 2. ^a	—	—	5\$000	—	6\$000	—	8\$000	—	12\$000	—	14\$000	—
Feitor de 1. ^a	—	280\$	—	300\$	—	300\$	—	300\$	—	400\$	18\$000	—
» 2. ^a	—	250\$	—	240\$	—	250\$	—	260\$	—	350\$	16\$000	—
» 3. ^a	—	—	—	—	—	200\$	—	220\$	—	300\$	14\$400	—
» geral.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20\$000	—
Fiscal de instalações e obras.....	6\$000	—	—	200\$	—	200\$	—	200\$	—	400\$	—	400\$/550\$
Fundidor.....	—	—	—	—	—	—	7\$000	—	11\$500	—	14\$400	—
Funileiro.....	—	—	—	—	5\$000	—	—	—	12\$000	—	14\$000	—
Garagista.....	—	—	—	—	—	300\$	—	300\$	—	500\$	—	550\$/600\$
Graxeiro.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11\$200	—

Categoria	1898		1903		1913		1923		1933		1939	
	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal
Guarda florestal.....	—	—	—	100\$	—	130\$	—	200\$	—	250\$/300\$	—	300\$
» de garage.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250\$
» » materiais..	3\$800	—	3\$000	—	3\$500	—	—	—	—	—	—	250\$
» » mananciais	—	100\$	—	110\$	—	130\$	—	240\$	—	—	—	250\$
» » porteira.....	—	100\$	—	110\$	—	130\$	—	240\$	—	—	—	250\$
» reservatorio de 1. ^a	—	150\$	—	250\$	—	170\$	—	250\$	—	—	—	350\$
» » » 2. ^a	—	100\$	—	—	—	150\$	—	220\$	—	—	—	300\$
» » » 3. ^a	—	—	—	—	—	—	—	210\$	—	—	—	270\$
Inspetor instalação de hidr. ^s	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	550\$
Jardineiro de 1. ^a	—	—	—	150\$	—	280\$	—	300\$	—	—	—	—
» » 2. ^a	—	—	—	—	—	180\$	—	240\$	—	12\$800	—	—
» » 3. ^a	—	—	—	—	—	160\$	—	240\$	—	10\$800	—	—
Lavador de autom. ^s	—	—	—	—	—	110\$	—	210\$	—	9\$600	—	—
Manobrista chefe.....	—	—	—	—	—	—	5\$000	250\$	—	11\$200	—	—
» ajudante.....	—	—	—	200\$	—	250\$	—	550\$	—	—	—	550\$
» auxiliar.....	—	—	—	120\$	—	210\$	—	400\$	—	—	—	450\$
» praticante.....	—	—	—	—	—	200\$	—	300\$	—	—	—	400\$
Maquinista.....	4\$600	—	—	230\$	—	200\$	—	300\$	—	—	—	320\$
Marceneiro.....	—	—	—	—	—	—	9\$000	—	—	15\$000	—	350\$
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Categoria	1893		1903		1913		1923		1933		1939	
	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal
Marroeiro	—	—	—	—	4\$400	—	—	—	—	—	10\$800	—
Mecanico electric.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	600\$
» de 1. ^a	—	—	8\$500	—	6\$500	—	—	—	—	—	24\$000	—
» de 2. ^a	—	—	8\$000	—	—	10\$000	—	—	—	—	20\$000	—
» de 3. ^a	—	—	7\$500	—	—	—	—	—	—	—	16\$000	—
» de 4. ^a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14\$000	—
» ajustador	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24\$000	—
» aprendiz.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6\$000	—
Mestre de obra.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24\$000	—
Motorista de 1. ^a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
(<i>Chauffeur</i>)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Idem de 2. ^a	—	—	—	—	—	220\$	—	300\$	—	—	—	450\$
» 3. ^a	—	—	—	—	—	200\$	—	250\$	—	—	—	400\$
Motorista mecanico.	—	—	—	—	—	150\$	—	—	—	—	—	350\$
Mensageiro.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16\$000	—
Operadores de bombas	—	—	—	90\$000	—	—	—	—	—	—	—	200\$
de 1. ^a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	400\$
Idem, idem de 2. ^a	—	—	—	—	—	200\$	—	200\$	—	—	—	350\$
» » 3. ^a	—	—	—	—	—	180\$	—	170\$	—	—	—	300\$
Operadores do centro	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300\$
telefonico	—	—	—	—	—	150\$	—	—	—	—	—	350\$

Categoria	1898		1903		1913		1923		1933		1939	
	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal
Official esgotos 1. ^a	—	—	6\$000	—	6\$000	—	7\$000	—	9\$000	—	12\$000	—
Idem de 2. ^a	—	—	5\$000	—	5\$200	—	6\$500	—	8\$000	—	10\$400	—
Official de agua	—	—	—	—	5\$000	—	5\$200	—	6\$000	—	12\$000	—
» » hidrs.	—	—	—	—	5\$000	—	6\$000	—	8\$500	—	12\$000	—
Pedreiro de 1. ^a	5\$500	—	6\$000	—	6\$500	—	7\$000	—	13\$000	—	16\$000	—
» 2. ^a	4\$500	—	—	—	5\$500	—	6\$000	—	11\$000	—	13\$200	—
» 3. ^a	—	—	—	—	—	—	5\$500	—	9\$000	—	11\$200	—
Pinantes	—	—	—	—	—	—	3\$100	—	4\$000	—	5\$000	—
Pintor de 1. ^a	5\$000	—	5\$500	—	6\$000	—	8\$000	—	14\$000	—	15\$200	—
» 2. ^a	—	—	—	—	5\$500	—	6\$000	—	12\$000	—	13\$600	—
» 3. ^a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12\$000	—
Porta-mira	—	—	—	—	—	—	—	—	—	240\$	—	300\$
Rondante	—	—	—	—	—	—	4\$500	—	—	210\$	10\$800	—
Seleiro de 1. ^a	—	—	—	—	—	120\$	10\$000	—	11\$000	—	14\$800	—
» 2. ^a	—	—	—	—	—	100\$	5\$000	—	9\$000	—	13\$600	—
Seralheiro de 1. ^a	—	—	—	—	—	—	—	—	14\$000	—	17\$600	—
» 2. ^a	—	—	—	—	—	—	—	—	11\$500	—	14\$000	—
Servente	—	—	—	150\$	—	—	—	150\$	—	300\$	—	300\$
Soldador	—	—	—	—	—	—	—	—	11\$000	—	14\$400	—

Categoria	1893		1903		1913		1923		1933		1939	
	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal	diário	mensal
Telefonista-chefe.....	—	—	—	—	—	—	—	240\$	—	—	26\$000	—
» de 1. ^a	—	—	—	—	—	—	—	150\$	11\$000	—	14\$400	—
» de 2. ^a	—	—	—	—	—	—	—	140\$	8\$000	—	12\$000	—
Torneiro de 1. ^a	—	—	—	—	—	—	9\$500	—	13\$500	—	15\$200	—
» 2. ^a	—	—	—	—	—	—	—	—	10\$000	—	14\$000	—
Trabalhador.....	3\$800	—	4\$000	—	4\$000	—	5\$500	—	7\$000	—	11\$200	—
Vulcanizador.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13\$600	—
Zelador de mananciais	—	—	—	225\$	—	—	—	—	—	—	—	600\$
Zelador de maquinas.	—	—	—	—	—	—	—	300\$	—	—	13\$200	—

Tomando por base a categoria "Trabalhador", que é a que contém maior numero de operarios, e é remunerada com salario baixo, verifica-se que a progressão desse salario, no periodo de 1903/1939, foi de 180%.

O numero de operarios em serviço na Repartição de Aguas e Esgotos, nos anos em foco, foi o que segue:

* * *

No ano de 1893 = 1.650 (inclusive pessoal empregado em obras do Tiete)
 » » 1903 = 730
 » » 1913 = 2.160 (inclusive pessoal empregado nas obras da adutora do Cotia)
 » » 1923 = 1.095
 » » 1933 = 1.796
 » » 1939 = 2.175